

KÜRESELLEŞMENİN İKİ YÜZÜ: İSTENMEYEN “KAÇAK GÖÇMENLER” - “DAVETLİ BİLGİ İŞÇİLERİ”(*)

Prof. Dr. Nusret EKİN

I. YOKSULLUKTAN KAÇIŞ : “YABANCI KAÇAK İŞÇİLER”

A. ÜMİDE KOŞAN KAÇAK GÖÇMENLER

Günümüz küresel dünya iş piyasalarını ilgilendiren önemli konulardan en önde geleni, kuşkusuz insanlık-dışı bir şekilde para kazanmanın bir vasıtası olarak yapılan “insan ticareti”dir. Birçok insanın ya tek başına, ya da ailesi ile birlikte, daha rahat yaşama olanaklarına kavuşabilmek amacıyla, kendi ülkesinden, daha yüksek gelir elde etme olanağı gördüğü gelişmiş zengin ülkelere doğru bir göçe karar verdiği ve bunu gerçekleştirmek için de “insan tacirleri” olarak adlandırılan aracılara yasadışı olarak anlaşmada bulunduğu görülmektedir. Bu aracılar, kişi başına belirli bir ücret karşılığında, karayolu veya çoğunlukla denizyolu ile bu kişileri belirlenen ülkenin sınırından yasal olmayan bir şekilde geçirmektedirler.

Bu şekilde Türkiye’ye de sokulmuş çok sayıda kaçak yabancı insan mevcuttur. Bazı iddialara göre, Türkiye aynı zamanda, fakir Doğu ile zengin Batı arasında bir geçiş noktası olması dolayısıyla, insan tüccarlarının AB’ye yönelik uluslararası yasadışı insan ticaretinde bir köprü vazifesi görmektedir.

Öyle ki, yetkililerin yaptığı açıklamalara göre, Türkiye üzerinden gerçekleştirilen bu faaliyetler sonucunda, fakirlikten veya baskı rejimlerinden kurtulmak amacıyla yüzbinlerce Doğu (Asya, Ortadoğu, Afrika) kökenli kişi zengin ve özgür dünyaya doğru çileli bir yolculuğa yönelmektedir.

Bu kaçak göçmenlerden bir kısmı deniz yolu ile, genellikle ya Yunanistan veya İtalya sahillerinde kaderleriyle başbaşa bırakılmakta veya Türkiye - Yunanistan - Bulgaristan kara sınırının herhangi bir noktasından AB’ye giriş yapmaya çalışmaktadır. Bu durum öyle yaygın bir hal almıştır ki, bu kaçak yabancıların, sınır geçme girişimleri sırasında civar Türk köylerinde çiftçilerin tarlalarına verdikleri hasar, çiftçilerin geceleri nöbet tutmalarına dahi yol açmıştır.

İşin acı tarafı, bu yolculuğun bir kısmının hatta ölüm ile sonuçlanmasıdır. İnsan tüccarlarının para kazanma hırsı, aşırı yüklü, eski ve teknik donanımı yetersiz deniz araçlarıyla başlayan yolculuğun hedefe ulaşmadan, denizin ortasında büyük bir felakete sonuçlanmasıyla bitmektedir. Her sene yüzlerce kişi bu kaçak insan trafiğinde can vermektedir. Bir kısmı ise hedeflediği ülkelere varamadan güvenlik kuvvetleri tarafından yakalanmakta ve ülkesine geri gönderilmektedir. Kuşkusuz New York’ta Dünya Ticaret Merkezi’ne yapılan terörist saldırı, bu yasadışı insan ticaretine yeni, tartışmalar ve boyutlar getirecektir.

* Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Ekin, N. (2001) *Türkiye’de İş Piyasasının Yeniden Yapılanması : Özel İstihdam Büroları*, İstanbul, İTO Yay., s. 189 vd.

B. TÜRKİYE'YE YÖNELİK "KAYIT - DIŞI KAÇAKLAR"

Türkiye'de de çok sayıda kaçak yabancı işçinin varlığı bilinmektedir. Yapılan tahminlere göre, bunların sayısı 1 milyonu aşmış durumdadır. Bunların önemli bir kısmı, insan tüccarları marifetiyle ülkemize gelmiş ve kayıt-dışı sektörde çalışmaya başlamıştır. Bir yandan Sovyetler Birliği, Balkanlar ve Doğu Avrupa'daki gelişmeler, diğer yandan İran'da dini - siyasi bir rejimin kurulması, Irak, İran, Afganistan ve Suriye'de yaşanan baskıcı rejimler, siyasi krizler, nihayet Kafkaslar'da ortaya çıkan bölgesel çatışmalar Balkanlardan, Kafkaslardan ve Orta - Doğu'dan çok sayıda insanın Türkiye'ye yasal ve yasadışı yollardan gelmesine yol açmıştır.

Yabancı kaçak işçilerin istihdamı esas itibariyle kayıt - dışı ekonomide, kayıt - dışı istihdam olarak ortaya çıkmaktadır. Yabancı kaçak işçiler kayıt - dışı işçi istihdamının önemli bir parçasını oluşturmakta, kayıt - dışı sektör işçiliğini yaygınlaştırmakta, yerli işçilerin çalışma koşullarını ve ücretlerini düşürmekte ve sendikasılaştırma ve "Endüstri ilişkileri'nden kaçış" süreçlerini hızlandırmaktadır.

Bir taraftan eski Sovyet Cumhuriyetleri'nden, diğer taraftan Doğu - Avrupa ülkelerinden, özellikle Romanya, Moldavya'dan, hatta Filipinler'den gelerek Türkiye'de ev işlerinde ve hizmet sektörlerinde çok sayıda işçinin çalıştığı tespit edilmiştir. Filipinli işçilerin özellikle dokuma sanayiinde çalıştıkları gözlenmiştir. Bazı kaynaklara göre Romen işçilerin bilhassa inşaat sektöründe çalıştıkları anlaşılmaktadır.

Bazı denizcilik işletmelerinde Ukrayna'lı, Endonezya'lı işçilerin ve Doğu Karadeniz'de Rus işçilerin çay fabrikalarında çalıştığı ifade edilmiştir. Bir diğer iddiaya göre, "Bulgar,

Romen ve Polonya'lı işçiler turist vizesi ile gelmekte ve kaçak olarak inşaat, dokuma, dericilik ve otel işyerlerinde istihdam edilmektedir. İnşaatlarda genellikle Romen işçiler çalışmaktadır." Kuşkusuz, tam üyelik müzakereleri devam eden bazı Balkan ülkelerinin, gelişmelerini hızlandırmaları ve "serbest dolaşım" hakkını elde etmeleri, yabancı kaçak göçmen akımını keskin bir şekilde azaltacaktır. Buna örnek olarak özellikle Bulgaristan verilebilir.

1994 yılından bugüne ise Romanya, Bulgaristan, Rusya ve Azerbaycan'dan gelen yabancı kaçak işçilere Cezayir, Filistin ve bazı Orta - Doğu ülkelerinden, hatta Afrika'nın bazı ülkelerinden sayıları gittikçe artan yabancı kaçak işçinin ilave olduğu araştırmalarda özellikle vurgulanmaktadır. Bu kaçak işçilerin hizmetler, yapı, tekstil, metal ve plastik işkollarında yaygın bir biçimde istihdam edildikleri belirtilmektedir¹.

Bu konuda yapılmış birkaç inceleme dışında elimizde resmi ve bilimsel verilere dayanan başka bir araştırma da bulunmamaktadır. Hatta kamu organlarının bile bu konudaki bilgileri sınırlıdır. Bu son gelişmelerle ülkemizin adeta bir "kaçak işçi cenneti - emek piyasası"na dönüştüğü anlaşılmaktadır.

C. KARMAŞIK SORUNA GENEL BAKIŞ

Sonuçta, bu süreçle ilgili olarak bazı temel noktalar aşağıdaki gibi belirlenebilir:

- AB ülkelerine yönelik deniz ve kara yolu ile yapılan yasadışı göçte Hindistan, Pakistan, Afganistan, Bangladeş, Filistin, Irak, İran'dan gelenler önemli bir yer tutmaktadır,

1 Koç, Y. (1999) "Türkiye'de Yabancı Kaçak İşçilik", Ankara : Türk- İş Yay., s. 5 vd.

- Karayolu ile yasadışı göç, Türkiye üzerinden özellikle Yunanistan ve kısmen de Bulgaristan'a yönelirken, deniz yolu ile göç, "köle gemileri" ile Fransa'ya kadar uzanmaktadır. Bu arada, ağırlıklı olarak Yunanistan, İtalya, Malta, Güney Kıbrıs, özellikle de Avrupa sahilleri hedeflenmektedir,
- Doğu'dan gelenler, fakirlik yanında, otoriter sistemlerden, dini rejimlerin siyasi baskılarından kaçarken; Batı'dan, Balkanlar'dan gelenler, daha ziyade çalışma ve para kazanma amaçları ile Türkiye'ye yönelmektedir,
- Doğu'dan gelenlerin bir kısmı, Türkiye üzerinden Avrupa'ya geçerken, bir kısmı Türkiye'de kalmakta, Batı'dan gelenler ise, daha ziyade kısa süreli çalışma sonucunda "hedefli işçi" (target workers) olarak belirli bir parayı kazandıktan sonra ülkesine geri dönmektedir,
- Kafkaslar'dan ve Türk Cumhuriyetleri'nden de kısmi bir nüfus ve işgücü hareketi görülmekte, bazı ülke ve bölgelerin yasadışı göç hareketinde dikkati çekici nitelikler kazandığı anlaşılmaktadır. Özellikle, Moldova'lı "Gagavuz Türkleri"nin ev işlerinde, Ukrayna'lı ve Rusya'lı kadınların "bavul ticaretinde", Kafkaslar'dan gelenlerin çay üretiminde, Balkanlar'dan gelenlerin ise yapı, tekstil sektörlerinde çalıştıkları gözlenmektedir,
- Bu yasadışı göçler sonucunda, siyasi iltica taleplerinden, yakalananların tekrar baskıcı siyasi rejimlere yollanmasından doğacak çok sayıda insani sorun ile de karşılaşmaktadır. Bu açıdan, özellikle AB'nin, Türkiye'nin daha fazla sınır kontrollerini gerçekleştirmesini, resmi bir göç politikası oluşturmasını

istediği görülmektedir,

- Türkiye'nin "göç cenneti" olmaktan çıkarılması, kuşkusuz Türkiye'nin tam üyeliği ve serbest dolaşımı hakkının gerçekleşmesi açısından da fevkalade önemlidir,
- Bu açıdan "Türkiye'de yabancıların çalışması ve çalıştırılması ile ilgili sorunlar" öncelikli ele alınarak tartışılmalı ve Ulusal Program'da öngörülen Yasa Tasarıları en kısa zamanda gerçekleştirilmelidir².
- Özellikle New York teröründen sonra yasadışı insan ticaretine Türkiye'nin daha fazla önem vermesi, hudutların güvenliğini hızla artırması gereklidir.

II. YENİ ÇAĞDA FABRİKADAN

BİLGİSAYARA

A. "ALTIN YAKALI" "BİLGİ İŞÇİLERİ"

Yeni teknolojiler ve iletişimdeki göz kamaştırıcı gelişmelerin sonucunda içinde yaşadığımız yeni çağda, bilgi en önemli stratejik unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilgi toplumu yeni bir işçi kavramını da gündeme getirmiştir. Bu yeni işçilerin özelliği, yaptıkları her işte yoğun şekilde bilgiye dayanan nitelikli çalışanlar olmalarıdır.

Bilginin kullanılması ve geliştirilmesi olarak vasıflandırılacak işlerde çalışan kişiler için "Bilgi İşçisi" (Knowledge Worker) tabiri kullanılmaktadır. Örneğin, günümüzde herhangi bir planlama, tasarım, araştırma, analiz, organizasyon, depolama, programlama, dağıtım, pazarlama gibi görevlerden birisini yerine getiren bir işçi bilgi işçisi olabilir. Yine, bilginin aktarılmasına ve alınıp-satılmasına herhangi bir şekilde katkıda bulunan veya bilgiyi kendi işinde etkin olarak kullanan bir kişi, günümüz dünyasında bilgi işçisi olarak nitelendirilmektedir.

² Koç, Y. (2001) "Türkiye'de Yabancı Çalışanlar", F. Ebert Vakfı, 12.05.2001 Toplantısı, İstanbul, s. 1 16.

1996'dan sonra karşımıza çıkan bir kavram olarak bilgi işçisi, programcılar, sistem analistleri, teknik yazarlar, akademisyenler, araştırmacılar ve benzerleri gibi çok sayıda enformasyon teknolojisi sahasında çalışan kişiyi de içermektedir. Bu kavram, ayrıca, bilgi teknolojisi alanı dışında kalan insanları da kapsamaktadır. Örneğin avukatlar, öğretmenler, her çeşit bilimadamları ve her çeşit öğrenciler bu guruba girmektedir³.

Günümüz toplumunda her alanda olduğu gibi, istihdam alanında da hızlı bir değişim yaşanmaktadır. Fordist-Taylorist yapılarla iki asır üretim yapan endüstri toplumunda, sanayi sektöründe mal ve hizmet üreten, genelde yarı-vasıflı mavi yakalıların egemen olduğu istihdam yapılarının hızla değiştiğini görüyoruz. Gerçekten, işgücünün % 70'ine tırmanan "bilgi toplumu"nun hizmet ekonomilerinde, "bilgi işçileri"nin de hızla yükselişine tanıklık ediyoruz.

Böyle bir yapıda "bilgi üreticileri (bilimadamı, mühendis, doktor, istatistikçi, araştırma uzmanları, hukukçu vb.), bilgi taşıyıcıları (öğretmenler, profesyonel iletişim işçileri, kütüphaneciler vb.), bilgi işlemcileri (idari işler ve sekreterlik vb.), altyapı personeli (makina operatörleri, bakım personeli vb.) biçiminde yaygın bir bilgi işçisinin istihdam edildiği ve bunların hizmet sektörü ekonomileri içindeki oranının hızla yükseldiği gözlenmektedir⁴."

Bilgi işçisi kavramının iyi anlaşılabilmesi için onun sanayi işçisi ile karşılaştırılması yapılmalıdır. Bu yeni işçi türü, geçmişin "mavi yakalı" ve "beyaz yakalı" işçisinin yerini almaktadır. Bilgi işçisinin yaptığı işte kalite, elde edilen ürün miktarından daha önemlidir. Bilgi işçisi özerktir, sürekli bir öğrenme süreci içindedir ve üretim sisteminin önemli bir unsurudur.

Bazı yazarlar ise, bu işçilere "altın yakalı" (gold collar) demektedirler. Bunlar özellikle problem çözme kabiliyetleri, yaratıcılıkları, zekaları ve yetenekleri nedeniyle istihdam edilmektedir. Bu kavramlar, endüstri toplumundan bilgi toplumuna geçen dünyamızda, işgücünün yapısal değişim biçimlerini de açık bir şekilde göstermektedir. "Mavi yakalı", "beyaz yakalı", "pembe yakalı" yanında, şimdi de "altın yakalı" işçilerden bahsedilmektedir⁵.

Bilgi işçileri, bilgiyi kullanan, yorumlayan, ileten insanlardır. "Bilgisayar kullanımı" (okur - yazarlığı), böyle bir görevi etkin ve uygun bir biçimde yürütmek için vazgeçilmezdir. Bilgi işçisi, ya bilgiyi kullanır veya bilgiyi sağlar. Kuşkusuz bu bilginin ortaya çıkması bilgi teknolojilerine bağlıdır. Böyle bir bilginin avantajları, hızlı, güvenilir olması, saklanabilmesi, iletilebilmesi, karmaşayı azaltması, analiz esnekliği getirmesi, erişilebilir olmasıdır.

İşyerinin bilgisayar kullanımındaki becerisi, küreselleşen ve gittikçe rekabete açık dünya piyasalarında şirketi başarılı bir duruma sokar. Küresel olarak bilgisayar gerekli rekabet avantajlarının kazanılmasında vazgeçilmez bir araçtır.

B. BOLLUK VE KITLIK BİRARADA : ARTAN BİLGİ İŞÇİSİ TALEBİ

1. Birarada Giden Yüksek İşsizlik ve Bilgi İşçisi Açıkları

Özellikle ABD'de yeni çağa doğru son 30 yılın en düşük işsizlik oranları, işverenlerin yeterli sayıda işçi bulmasını zorlaştırırken, ortaya çıkan temel sorunun, uygun vasıflarda yetiştirilmiş işçi bulmada ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Hızlı teknolojik değişimler, devam eden küreselleşme, çok iyi yetişmiş bilgili tüketici ve satıcılar, yoğun

3 Özdemir, S. (2000) "Yeni Çağın Değişen İşçi Tipi : Bilgi İşçileri", İstanbul, s. 1, (Yayınlanmamış Makale).

4 Tanrıverdi, H. (1997) "Yerel ve Küresel Boyutlarıyla İstihdam", *Mercek Dergisi*, S: 6, Nisan 1997, s. 23.

5 Kelley, R.E. (1990) "Managing The New Workforce", *Machine Design*, May 10, 1990, p. 109.

rekabet, ekonomileri belirleyen temel özellikler haline gelmiştir. Bu gelişim sonucunda temel sorun, sayısal olarak değil, özellikle nitelik açısından işçi bulmaktaki güçlüklerin ortadan kaldırılmasına yönelmiştir.

Günümüzde bütün Batı toplumlarında, işgücünde bulunan işçiler ve işgücüne yeni katılan genç çalışanlar açısından en ciddi sorun, davranış, bilgi ve vasıf itibarıyla bilgi teknolojisine dönüşmüş ekonomide bu işçilerin hızla ortaya çıkan işlere uygun işçiler olmayışlarıdır.

Ekonomideki bütün bu değişim ve gelişimlere karşılık istihdamın yeterli ölçüde artmaması, bu açıdan akla iki temel sorunu getirmektedir. "Acaba emek talebi mi azalmaktadır, yoksa istenen vasıflarda işçi temin etmede bir yetersizlik mi vardır⁶?" Diğer bir deyişle, eğer işsizler yeterli vasıflarla donatılmış bilgi işçileri olsaydı, istihdam seviyesi artmayacak, acaba işsizlik oranları bu yükseklikte devam edip gidecek miydi?

Kuşkusuz, vasıf seviyeleri bir ölçüde çağa uymayan bilgi ve beceri ile donatılmış işçilerin, bilgi çağının iş piyasalarında istihdama sokulmasında güçlükler yaşanırken, diğer yandan ilginç bir çelişki olarak, bilgi işçisi sunumunda da büyük yetersizliklerle karşılaşmakta ve Kara Avrupa'sına yurtdışından bilgi göçüne olanak verecek uygulamalar hızla genişlemektedir. Bir diğer deyişle, adeta yüksek işsizlik oranlarıyla bilgi işçisi açıkları birarada gitmekte ve günümüzde dikkati çekici böyle bir ilginç çelişki yaşanmaktadır.

2. "Mavi Yakalı" Türk İşçisinden, Asya'lı "Bilgi İşçisine"

1960'lardan itibaren geleneksel Sanayi Devrimi'nin getirdiği iş piyasalarında işgücü

açıkları, milyonlara varan Türk ve diğer gelişmekte olan ülke işçileri tarafından karşılanırken, 2000'lerde yepyeni başka açıklar ortaya çıkmış, bu açıklar artık geleneksel mavi yakalı Türk, İtalyan, Yunan, İspanyol, Yugoslav işçilerin yerine bilgi çağının vasıflarına sahip Hintli işçiler tarafından karşılanmak durumunda kalmıştır. Bu çelişki aslında, bilgi çağının bütün dönüşümlerini açıkça göstermektedir.

Özellikle, bilgi teknolojisi nedeniyle ABD ekonomisinde GSYİH 1995 - 98 arasında % 11,7 oranında artmıştır. Bu sektör, toplam GSYİH büyümesine % 35 oranında katkıda bulunmaktadır. Bu nitelikli bir teknolojik gelişme, yüksek vasıflı, iyi eğitim görmüş işçilere gereksinme göstermektedir. ABD'de yapılan araştırmalara göre, 2020'ye kadar, Amerika'daki büyüyen mesleklerin % 40'ı orta ve yüksek seviyeli dil bilgisi talep edecektir. Büyüyen işlerin % 35'i orta ve yüksek seviyeli matematik bilgisi gerektirecektir. Büyüyen işlerin % 33'ü problem çözme ve ileri seviyede analitik düşünme vasıflarına sahip olanlara ihtiyaç duyacaktır⁷.

3. Hızla Genişleyen Bilgi ve İletişim İşçisi

Yapılan bir araştırmaya göre, "işgünlerini enformasyon ve fikirler dünyasında geçiren insanların sayısı her geçen gün artmaktadır. Stanford Üniversitesi'nde endüstri mühendisliği ve endüstri yönetimi profesörü olan Stephen R. Barley'in yaptığı hesaplara göre, genel olarak alındığında, işleri nesnelere üstünde çalışmaya (tarım işçileri, operatörler ve düz işçiler, zanaatçılar) ya da meslek gerektirmeyen hizmetler vermeye (otel ve lokanta işçileri, dağıtım işçileri, mağaza tezgahçıları, ev hizmetçileri, berberler ve güzellik uzmanları, sağlık müstahdemleri vb.) dayanan kişilerin Amerikan işgücü

⁶ Cooper, J.C. - Madigan, K. (1999) "Is Labor Demand Weakening or Is There A Shortage of Workers?", *Business Week*, Issue: 3652, 10.25.99, p. 35.

⁷ Ekin, N. (2000) *Türkiye'de Yapay İstihdam ve İstihdam Politikaları* İstanbul, ITO Yay., s. 67.

içindeki payı yüzyılın sonunda yarıdan daha fazla bir oranda düşmüş olacak, yani 1900'de yüzde 83 olan düzeyden tahminen yüzde 41'e inmiş olacak; buna karşılık büyük ölçüde enformasyon alanında (satış, yönetim ve idare, mesleki ve teknik ya da kırtasiye işlerinde) çalışan ve 1900'de işgücünün yüzde 17'sini oluşturan kesimin oranı, yeni yüzyıla girildiğinde yüzde 59'a yükselecektir.⁸

XXI. yüzyılda, her işçinin belli başlı sekiz temel vasıfta yetişmiş olması beklenmektedir. Bu vasıflar; yazma, dinleme, gözlemlenme, uygulamalı matematik, yazılı bilgileri okuma ve anlama yeteneği, uygulamalı teknoloji, bilgiyi anlama ve kullanma, ekip çalışması⁹ olarak sıralanmaktadır.

4. Değişen İşçi - Değişen İş Bulma

Bir yazarın deyişiyle, gelecek, "kendisini ona hazırlayanlara ait olacaktır." Bu sloganla ortaya çıkan "Bilgi İşçileri İstihdam Servisi" özellikle işverenlerin ihtiyacına en iyi biçimde cevap verecek beş ana dalda bilgi işçisi ihtiyacını karşılamaktadır. Bunlar; "dış kaynak kullanımı" (outsourcing), çağrı üzerine çalışma, sözleşmeli danışman, üniversitelerden eleman bulma, geçici eleman bulma hizmetleridir. Böylece, işgücünün yapısal dönüşümüne uygun olarak, işçi bulma hizmetleri de değişim göstermektedir.

Günümüzde işverenler, gittikçe "bilgiyle yönetilen örgütleri" yürütmek zorunda kalmaktadırlar. Bu da kuşkusuz beraberinde bilgi işçilerini getirmektedir. Basit olarak ifade etmek gerekirse, bilgi işçileri üç alanda bilgi teknolojilerini kullanmak zorundadırlar.

Bunlardan birincisi, verilerin toplanması; ikincisi, bilginin analiz edilmesi ve hesaplanması; nihayet sonuncusu, bilginin iletilmesidir.

Günümüzde çalışanlar, gittikçe keskin bir biçimde eğitilmiş, vasıflı ve vasıfsız işçiler olarak birbirinden ayrılmaktadır. İkinci gurup işçiler için geleceğin, özellikle küresel bir ekonomide, hiç de aydınlık olmadığı anlaşılmaktadır. Vasıfsız işçiler, sadece kendi ülkelerinde değil, gelişen ülkelerdeki düşük ücretli işçiler de dahil olmak üzere, bütün dünyadaki vasıfsız işçilerin rekabeti altında kalacaklardır¹⁰.

C. "BİLGİ GÖÇMENLERİ"NE AÇILAN KAPILAR

1. Yavaş Artan Hizmet, Hızla Artan Bilgi İşçisi

"Yeni ekonominin sıcaklığı" nedeniyle, işverenlerin ulusal işgücü içinde yer almayan yeni istihdam kaynaklarına yönelmesi söz konusu olabilir. Bu şahıslar kimler olabilir? Herşeyden önce, "Silikon Vadisi"ndeki (Silicon Valley) göçmenler bu arada sayılabilir. Gerçekten günümüzde 115,000 bilgisayar programcısı, mühendis, bilimadamı sağlanan vizeyle Vadi'de çalışmaktadır. ABD Kongresi, bu limiti 2000 yılında 195,000'e yükseltmiştir. Bu göçmenlerin başında Hintli bilimadamları gelmektedir.

Bunun dışında, vasıfsız göçmen işçiler ise, bulaşıkçılık yapanlar, bahçıvanlar, yapı işleri, ev temizliği vs. işlerde çalışanlardan oluşmaktadır. Lokantalar 1,4 milyon göçmen işçi istihdam etmekte, bu da işkolundaki toplam yerli işçinin % 14'ünü oluşturmaktadır.

⁸ Stewart, T.A. (1998) *Entelektüel Sermaye: Kuruluşların Yeni Zenginliği* (Çev. Elhüseyni, N.), İstanbul, MESS Yayını, s. 44. & Hoffman, C. (1998) "Bilgi İşçilerinin Performansını Değerlendirmek İçin Beş Yöntem", *Power Dergisi Özel Eki*: Harvard Business Review, Temmuz 1998, s. 14 - 21.

⁹ Judy, R. W. (1999) "Labor Forecast : Gray Skies, Worker- Drought Continues", *HR Magazine*, Vol: 44, Issue: 11, Nov. 1999, p. 22.

¹⁰ Ekin, Türkiye'de Yapay İstihdam ve İstihdam Politikaları, op.cit., s. 68 -69.

İleri sürüldüğüne göre, bu işkolunda 2 milyon yeni iş açılacaktır. Bu da ancak göç yoluyla karşılanabilecektir. Bunun dışında şu anda ABD'de 6 milyon yasadışı göçmen bulunduğu tahmin edilmektedir. Diğer bir kaynak olarak, ev dışında çalışmaya başlayan kadınlar gösterilmektedir. Ayrıca, gençler ve yaşlılar diğer bir potansiyel kaynak oluşturmaktadır.

Böylece, Amerikan ekonomisi % 4'ler civarındaki işsizliğine rağmen, aynı zamanda yaşanan altın çağda bazı sektörlerde işgücü açıklarıyla da karşılaşabilmektedir¹¹. Gerçekten, "tüm sektörlerde nisbeten yüksek işsizlikle karşılaşılmasına rağmen, bilgi teknolojisi sektörlerinde iş piyasası koşullarının çok sıkı olduğu gözlenmektedir.

ABD'de yapılan araştırmalara göre, 1993'den bu yana, bu sektörde 1 milyondan fazla yeni iş yaratılmıştır ve bu işlerin ücretleri ekonominin geri kalan sektörlerindeki ücretlerden % 75 daha yüksektir. Bilgi teknolojisi işçilerinde işsizlik oranları elektrik mühendisleri, bilgisayar uzmanları ve programcıları dahil olmak üzere % 2'nin altındadır ve birçok bölgede işverenler bu vasıflarda eleman açıklarını doldurma sıkıntısı içindedirler."

2. Yeni İş ve Büyüme Yaratın "Bilgi Göçmenleri"

Aslında, ekonominin bütününde bilgi işçilerine olan güçlü talep, ekonominin çağa açılmadaki gerçek başarısını da göstermektedir. Bilgisayar uzmanı, sistem analisti ve programcısı talebindeki artışın geçici olduğunu düşünmek yanlıştır. Gerçekten, bilgi teknolojisine yapılan yatırımlar 1992'den bu yana sürekli artmıştır¹².

Yeni bilgi teknolojileri işletmenin faaliyetlerini "arz zinciri yönetiminden"

(supply chain management), "insan kaynakları yönetimine" ve oradan da "pazarlama stratejilerine" doğru değiştirmektedir. ABD'de ticaret bakanlığı raporlarına göre, ülke çapında en azından, bu yeni sistemin yaratılması için gelecek 10 yılda 1,3 milyon yeni bilgi işçisine ihtiyaç olacaktır. Sistemin işletilmesinde de ayrıca bilgi işçisi ihtiyacı doğacaktır. Bu nedenle, bilgi işçisi gereksinmesi nedeniyle bu yıl çok sayıda vasıflı işçi vizesi verilmiştir. 1999 yılından bu yana, 115.000 vize sağlanmıştır".

Clinton yönetimi, başlangıçta, artan sayıda "H1B vizesi" vermiş, göçmen işçiler yoluyla Amerikan işçileri üzerinde olumsuz etkisi olacağı düşüncesiyle bu vizeyi kullanmakta tereddüt etmiştir. Kaliforniya Üniversite'sinde yapılan bir araştırmaya göre, bilgi işçisi göçünün ekonomi üzerinde olumlu etkiler yarattığı tespit edilmiştir.

Son 20 yılda Silikon Vadisi'nde yapılan ayrıntılı araştırmalar, yeni iş ve refah yaratma bakımından bu göçün çok önemli etkileri olduğunu göstermiştir. Bilgi göçü, bölgeye getirdiği vasıf, yaratıcılık, sermaye ve küresel pazarlarla bölgenin bütünleştirilmesi yoluyla çok olumlu etkiler yaratmıştır¹³. Günümüzde Vadi'de göçmenler, bilimsel ve mühendislik işgücünün en azından üçte birini oluşturmaktadır ve yüksek yönetim pozisyonlarında çalışmaktadırlar.

Zaman içinde bilgi teknolojilerindeki istihdam fırsatları daha fazla Amerikalı öğrenciyi bu vasıfları elde etmeye teşvik etmektedir. Böylece Amerikan yönetimi çok sayıda eğitim fırsatı yaratmaktadır. Ayrıca, bilgi sektöründe birçok şirket, bilgi teknolojisi kaynaklı işler için kendi elemanlarını yetiştirmek üzere çok sayıda eğitim programları yürütmektedirler.

¹¹ Church, G.J. - Marchant, V. - Rivera, E. - Baron, M. - Pitt, H. - Fowler, D. (2000) "To Work We Go", *Time*, Vol: 155, Issue: 19, 05.08.00, p. 25.

¹² Tyson, L.D. (1999) "Open the Gates Wide to High - Skill Immigrants", *Business Week*, Issue: 3636, 07.05.99, p. 16.

¹³ Ibid, p. 16.

3. "Silikon Vadisi" İle Gelen Zenginlik

Silikon Vadisi, Amerikalılar ve göçmen işçiler için daha yüksek gelirler ve daha fazla iş fırsatları gibi olumlu sonuçların canlı bir örneğidir¹⁴

Bu duruma işaretler, P. Peters verdiği bir konferansta şöyle demektedir: "30 yıldır Silikon Vadisi'nde yaşayan talihlilerden biri olarak bizim oralarda yaş ortalaması çok düşüktür. Yanınızdan geçen 19 yaşındaki çocuk pekala bir milyarder olabilir. Ama sanayi toplumunun milyarderlerinin aksine etrafında etten duvarlar gibi bodyguardlar göremezsiniz. Silikon Vadisi'nde hergün 64 yeni milyoner doğmaktadır¹⁵."

CISCO Systems tarafından yaptırılan, Çek Cumhuriyeti, Mısır, Macaristan, İsrail, Ürdün, Polonya, Romanya, Rusya, Suudi Arabistan, G. Afrika, Birleşik Arap Emirlikleri ve Türkiye'yi kapsayan bir araştırmada, G. Afrika, Rusya'dan sonra Türkiye'nin en çok bilgi işçisi açığı yaşayacak ülke olduğu belirlenmiştir.

İleri sürüldüğüne göre, "Türkiye'de internet ve network alanında 2000 yılında yaklaşık 5,500 kişilik yetişmiş eleman sıkıntısı yaşanırken, bu sayının 2003 yılında 20,500 seviyesine çıkacağı" hesaplanmaktadır:

Kuşkusuz, işsizlik sorunun çözümünde ve istihdam politikalarının belirlenmesinde "değişen çağın aranan yeni bilgi işçisi tipi"nin büyük bir önemle göz önünde bulundurulması, bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

D. ÇAĞI KESTİRMEYEN

YAKALAMAK : ALMANYA

Günümüzde dikkati çeken çok önemli bir gelişme ise, Avrupa'nın halihazırda yoğun işsizlik baskılarına rağmen yeniden göçmen işçi alımını başlatmasıdır. Bu da, çağın çok önemli dikkati çeken bir çelişkisidir. Özellikle Almanya, günümüzde mavi yakalı, yarı vasıflı işçi yerine, bilgi teknolojisine dayalı sektörler için bilgisayar uzmanı aramaktadır. Özellikle, "yeni ekonomide" ABD'nin gerisinde kalmamak için, büyüyen işgücü açıklarını karşılamak amacıyla, ülke dışından eleman ithal etme olanaklarını araştırmaktadır.

"Başbakan Schnoder'in bu amaçla gündeme getirdiği öneri, belirli sayıda yabancı bilgisayar uzmanına "özel çalışma vizesi" verilmesini öngörmektedir. Bilgi teknolojisi sektörlerinden gelen talep, en az 30 bin bilgisayar uzmanının ithalini gerektirirken, Schnoder ilk partide 10 bin özel vize verilmesini kabul etmiştir. Bilgi teknolojisi ile ilgili sektörlerdeki toplam uzman eleman açığının ise, bu yıl 75 bini, iki yıl içinde 350 bini bulacağı tahmin edilmektedir¹⁶."

Böylece, 1960'larda işgücü açıkları yüzünden Türk işçilerini ve Güney Avrupa işçilerini istihdam eden Almanya'nın, günümüzde yüksek işsizlik oranlarına rağmen yeni ekonomiyi yakalayabilmek için bilgi işçilerine yönelmesi, ilginç bir tartışma haline gelmiştir. Bu yeni oluşum, Almanya'da sendikal örgütlerden büyük direnişle karşılaşmakta ve Alman toplumunun "Yeşil Kart ve özel vize"ye karşı olduğu ileri sürülmektedir. Özellikle Almanya'da iş arayan ve şu an işsiz olan 30 bin bilgisayar uzmanı bulunduğu da ayrıca işaret edilmektedir.

¹⁴ Ibid, p. 17

¹⁵ Tamer, M. (2000) "Tom Peters'in Gözüyle Yeni Ekonomide Hayat", *Milliyet*, 03.06.00, s. 7.

¹⁶ Ulagay, O. (2000) "Almanya 'Bilgi İşçisi' Arıyor", *Milliyet*, 21.03.00, s. 22.

Yapılan diğer araştırmalar da, bilgi işçisi açığının Almanya ile sınırlı kalmadığı, Avrupa çapında bu açığın 1999'da 850 bine vardığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle ortaya çıkan üretim kaybının 110 milyar Euro'ya vardığı, 2003 yılı için ise, eleman açığının 1,2 milyonu bulacağı, yıllık üretim kaybının 100 milyar Euro'ya varacağı belirtilmektedir. Kuşkusuz, bu bilgi işçileri açığının kapatılmasında özellikle Hindistan ve Doğu Avrupa önemli bir paya sahip bulunmaktadır¹⁷

E. ÇALIŞANLAR HERŞEYİ BİLMEK VE FARKLI OLMAK ZORUNDADIR

Yönetim danışmanlarından T. Peters'e göre, bütün dünyada beyaz yakalı ofis çalışanlarının yarısından fazlası işlerini kaybedecektir. Çünkü, çağımızda "farklı olan kazanacaktır." "Kendini markalaştıran, profesyonel bir hizmet şirketi gibi hareket eden, hayranlık uyandıran projelerle uğraşanlara" istihdam kapıları sonuna kadar açık olacaktır. Bu yeni Dünya'da, çalışan herşeyi bilmek zorundadır.

Böylece yeni çağ, göçmen işçi konusunda ciddi sorunları olan birçok AB ülkesini, bunca tecrübeden sonra çağın getirdiği zorluklarla yeniden az gelişmiş birçok Asya ülkesine ve Hindistan'ın yetiştirdiği yazılımcılara muhtaç etmiş ve onlara özel vize uygulamak zorunda bırakmıştır¹⁸.

Gerçekten, günümüzde çok sayıda ülke, kendi ekonomik gelişmişlik yapılarından doğan istihdam sorunlarına ilaveten, çağın getirdiği yeni teknolojik yapılar içinde mavi ve beyaz yakalı endüstri çağının işçilerini, yeni çalışma dünyasının "altın yakalı bilgi işçilerine" dönüştürmek sorunuyla da başbaşa bulunmaktadır.

¹⁷ Ibid; s. 22.

¹⁸ Ekin, Türkiye'de Yapay İstihdam ve İstihdam Politikaları, op.cilt., s. 74.